

METODIKA TŘETÍ

— ZÁKLADNÍ FAKTA, PŘÍBĚH PAMĚTNÍKA A EXPEDICE DO GULAGU V ROZŠÍŘENÉ REALITĚ (AR)

Stěžejní je zde badatelský přístup, kdy žáci pracují s badatelským deníkem a rozšířenou realitou. Badatelsky orientovaná výuka jim totiž umožňuje postupovat podobně jako vědci, protože cílem není naučit žáky pouze odpovídat na otázky, ale dát jim prostor formulovat vlastní domněnky a hypotézy, pro které pak hledají důkazy, a mohou také vyvracet domněnky spolužáků.

Žák by měl odhadovat a vytvářet hypotézy na základě toho, co už ví. Nevadí, pokud první hypotézy nebudou správné, neboť důležité je ověřovat jejich pravdivost. Tento způsob výuky zatím není příliš běžný, a proto zde shrnujeme klíčové body, abyste se mohli rozhodnout, zda ho využít.

Kdy se tato metodika hodí?

- Chci, aby si žáci vyzkoušeli práci skutečného badatele – formulaci hypotéz, sběr a analýzu dat, kritické zhodnocení.
- Ve škole máme tablety/žáci smejí používat své mobily.
- Chci, aby žáci spolupracovali, komunikovali a rozdělovali si role.
- Nevadí mi hluk ve třídě.
- Vítám, když žáci kladou zajímavé otázky včetně těch, na které právě neznám odpověď.
- Myslím, že případnou poruchu přístroje dokážu zvládnout.
- Nevadí mi, když se jako učitel upozadím.

Kdy se tato metodika nehodí?

- Chci předat co nejvíce faktů v co nejkratším čase.
- Nemám žádné tablety a žáci nesmí používat mobily.
- Moji žáci zatím nezvládají samostatně si organizovat práci a potřebují vedení učitele.
- Vadí mi hluk ve třídě.
- Necítím se komfortně, když se mě žáci ptají na něco, na co neznám odpověď.
- Bojím se, že se něco rozbije nebo nebude fungovat.
- Vyhovuje mi, když hodinu zcela řídím já.

CÍL:

Žák si osvojí základní fakta o období sovětských represí. Žák porovná individuální příběh pamětníka s širším historickým kontextem. Identifikuje odlišné perspektivy malých a velkých dějin. Žák ve spolupráci formuluje výzkumnou otázku na zadané téma, stanoví hypotézu a pokusí se ji verifikovat pomocí zdrojů v badatelském deníku. Žák prezentuje výsledky svého šetření před spolužáky včetně svého postoje k totalitním režimům a porušování lidských práv. Na základě badatelské činnosti si žák utváří vlastní hodnotový systém založený na účtě k lidským právům a demokratickým hodnotám.

Pomůcky

Počítač, projektor, reproduktory, tablety¹, vytištěné badatelské deníky (alespoň 1 na skupinu), papíry a psací potřeby.

Čas

3 vyučovací hodiny

Způsob práce

Žáci sledují video, diskutují, pracují s badatelským deníkem ve skupinách, prezentují výsledky bádání a společně je reflektují.

¹V současnosti podporujeme pouze zařízení Android. Bližší informace najdete zde: www.gulagxr.eu/komiks-a-rozsirena-realita. O zpřístupnění aplikace na Apple store usilujeme, ale v současnosti bohužel nelze tablety iPad využít.

FÁZE 1 / 10 minut

Aktivita: Evokace

Popis:

Viz samostatná metodika „Evokace“ Vyberte 1 či více aktivit.

Fáze evokace je při výuce o sovětských represích obzvláště důležitá. Žáci často nemají dostatečné povědomí o daném tématu (narozdíl například od oblíbených témat třeba ze středověku nebo druhé světové války). Proto ho nemusí považovat za důležité a nemusí být ochotni se jím vůbec zabývat. Evokace jim umožní aktivovat dosavadní znalosti a představy a propojit je s novým učivem. To podníčí jejich zvědavost a motivaci se o problematice dozvědět více. Zároveň tím zjistíte, s jakými představami či mýty žáci do výuky vstupují. Na ty pak můžete ve fázi uvědomění cíleně navázat a uvést je na pravou míru.

V průběhu evokační fáze zmiňte, že v hodině budeme pracovat s digitálními technologiemi, a z toho vyplývá, že se budeme muset řídit pravidly pro zacházení s nimi. Nejlepší je, když necháte žáky samotně definovat, jaká by ta pravidla měla být, včetně důsledků případného nedodržování. Žáci jistě dokáží svými slovy pojmenovat pravidla podobná např. těmto:

- S technikou zacházíme opatrně a šetrně.
- Nepoužíváme ji k činnostem, které nejsou součástí výuky (např. surfování na netu, hraní her).
- Respektujeme pokyny učitele při předávání zařízení.
- Hlásíme případné technické problémy.
- Pomáháme spolužákům v případě potíží s ovládním.
- Po skončení aktivit vracíme zařízení v pořádku učiteli.

Komentáře a tipy

Vyberte dle svých časových možností některou z metod uvedených zvlášť v metodice Evokace.

FÁZE 2 / 5–10 minut

Aktivita: Upřesňujeme význam slov

Popis:

Předtím, než žákům pustíte výukové video nebo se pustíte do práce se vzpomínkami pamětníků, je dobré si společně s žáky projít pojmy, které mohou být nejasné. Zde jsme vybrali některé pojmy, které se vyskytují ve videu a které jsou zejména mladším žákům málo známé. Níže uvádíme také několik způsobů, jak je možné se významům pojmů naučit.

VARIANTA 1 PROSTÉ SEZNÁMENÍ

Uvedte pojem, který si myslíte, že by žákům mohl být neznámý, a společně s žáky diskutujte o jeho významu. Nejde o to najít přesnou definici, ale přiblížit význam slov tak, aby byl pro žáky srozumitelný úměrně jejich věku. Klidně uveďte příklady z jiného prostředí. Pojem „A je jako když...“

VARIANTA 2 BINGO

Příprava:

- Připravte 12 karet s definicemi slov.
- Každému žákovi rozdejte náhodný výběr 9 definic ve čtvercové síti 3x3.

Průběh hry:

- Postupně čtete žákům slova ze seznamu.
- Úkolem žáků je označit na své kartě definici odpovídající danému slovu.
- Vyhrává ten, kdo první označí 3 slova v řadě (vertikálně, horizontálně nebo diagonálně) a zakřičí „Bingo!“.

Komentáře a tipy

Zde jsou možná méně známá slova a možné definice:

represe – tvrdé potlačování odporu nebo nesouhlasu s režimem

impérium – rozsáhlý stát ovládající mnoho zemí

chaos – naprostý zmatek, nepořádek

teror – násilí páchané na obyvatelstvu k zastrašení

agitace – šíření myšlenek a idejí k ovlivnění lidí

archiv – sbírka historických dokumentů

perzekuce – pronásledování lidí kvůli jejich názorům či identitě

sovětský – vztahující se k Sovětskému svazu

sabotáž – úmyslné poškození či maření činnosti

špionáž – tajné získávání informací pro cizí mocnost

norma – stanovené pravidlo, míra či požadavek

amnestie – udělení milosti, prominutí provinění

lágr – tábor Gulagu

VARIANTA 3 HORKÉ KŘESLO

Žák sedí zády k tabuli, zatímco učitel napíše slovo na tabuli. Ostatní žáci musí pak vysvětlit toto slovo studentovi, který sedí zády k tabuli, aniž by ho přímo jmenovali. Žák v horkém křesle pak musí hádat, o jaké slovo jde. Tuto hru lze hrát rychle s několika různými slovy a studenty.

VARIANTA 4 HLEDÁME DEFINICI

Pro tuto aktivitu je potřeba předem připravit kousky papíru s výrazy a samostatně také s odpovídajícími definicemi. Rozdejte žákům náhodně kousky papíru a požádejte je, aby našli své „partnery“ s odpovídajícím výrazem nebo definicí. Jedná se o rychlou a interaktivní aktivitu, která žáky nutí komunikovat a diskutovat o významech slov, uvést definice do kontextu a přemýšlet kriticky.

VARIANTA 5 ŽIVÉ OBRAZY

Žáci stojí v kruhu, mají zavřené oči, učitel přečte termín a žáci mají zkusit jeho význam vyjádřit tělem. Pak otevrou oči a komentují se. Je zajímavé, že žák často spontánně vytvoří odpovídající živou sochu, aniž by si byl vědom toho, že termín zná.

Komentáře a tipy

Zde jsou otázky, které je možné zodpovědět po zhlédnutí videa:

1. Kdy a z jakého důvodu vznikly v Sovětském svazu první pracovní tábory?
2. Kolik lidí bylo během existence gulagů vězněno v táborech a kolik jich v nich zahynulo?
3. Jak vypadaly typické pracovní podmínky a denní režim vězňů v gulazích?
4. Kdo všechno se mohl stát obětí uvězněnou v pracovním táboře a z jakých důvodů?
5. Jaký byl osud lidí po propuštění z gulagů a kdy byly tábory oficiálně zrušeny?
6. Proč se tématem Gulagu máme zabývat v naší zemi?

Tip: Místo pouštění celého filmu najednou můžete také pustit video po částech a nechat žáky odhadovat, co se stane dál. Mohou tipovat další fakta či události ještě předtím, než video dopoví příběh. Mohou tím aktivovat své dosavadní znalosti (např. o druhé světové válce, dopadech smrti Stalina apod.).

FÁZE 3 / 5–10 minut

Aktivita: Video CO TO BYL GULAG

Popis:

Výukové video přehledně shrnuje klíčová fakta o sovětských represích. Poskytuje ucelený makropohled na historický vývoj represí se zaměřením na období Staliny vlády a evropský kontext gulagů.

Video lze využít pro stručné uvedení do problematiky na začátku výuky.

Stačí video pouze pustit a vyzvat žáky, aby se zaměřili na zodpovězení svých dosavadních otázek k tématu či určení zásadních informací.

Zde je odkaz na video: www.gulagxr.eu/video-a-pribehy

Po zhlédnutí videa se nezapomeňte zeptat, co bylo pro žáky nové. Např. pro mnoho žáků v pilotních lekcích bylo nové, že Gulag nebyl jen jeden tábor, ale celý systém táborů. Jiní si neuvědomovali rozsah tohoto systému a počet obětí. Většina žáků pak nevěděla o evropském rozměru represí.

S tím také souvisí otázka, proč se tématem Gulagu máme zabývat v naší zemi.

Před další fází se také můžete zeptat, co by žáci potřebovali vědět dále, aby prohloubili své poznání sovětských represí, a podle toho uzpůsobit výuku.

Z naší zkušenosti žáci většinou chtěli poznat příběh nějakého skutečného pamětníka z naší země. Což také nabízíme jako další možný krok.

Tip: Pokud máte málo času a tématem sovětských represí jste se již zabývali v předchozí výuce, můžete tuto část přeskočit. Případně nahradit tím, že nakreslíte časovou osu a na ni společně s žáky zaznamenáte významné události v historii sovětských represí.

Aktivita: Příběh pamětníka

Popis:

Vyberte příběh pamětníka z archivu příběhů.

Vzpomínky pamětníka vnáší do výuky rozměr tzv. malých dějin, a vhodně tak doplňují informace z předchozího videa. Umožňují nahlédnout sovětské represe prizmatem utrpení konkrétního člověka. Všechna videa jsou emočně poměrně náročná, proto připomeňte žákům pravidla, jak postupovat, pokud by sledování příběhu pro někoho bylo psychicky příliš náročné.

Zde je několik variant, jak je možné pracovat s videem pamětníka.

1. Nechte žáky během poslechu zaznamenávat hlavní body příběhu pamětníka. Poté ve dvojicích porovnat své zápisky a vytvořit časovou osu jeho života.
2. Rozdělte video na 3 části. Po každé části zastavte a nechte žáky diskutovat ve skupinách o tom, co se právě dozvěděli a jak na něj příběh působí.
3. Zadejte žákům, aby si během poslechu poznamenali 3 emočně silné momenty z vyprávění. Poté je nechte ve dvojicích tyto momenty analyzovat – proč jsou emoční, co vypovídají o podmínkách v gulagu apod.
4. Rozdejte papíry a nechte každého žáka nakreslit scénu z příběhu, která na něj zapůsobila. Výtvary pak vystavte a diskutujte o nich.
5. Na závěr položte žákům otázky typu: Co tě na příběhu nejvíce zaujalo? Co ti přišlo nejprekvapivější? Jaké emoce v tobě vyvolal? Jaká událost v jeho životě vedla k represím? Měl pamětník možnost se represím vyhnout?

Komentáře a tipy

Tip: Ověřte, že žáci příběhu porozuměli. Stačí, když v průběhu sledování nebo na konci videa položíte několik ověřovacích otázek: Kdo je člověk, který k nám mluví? Kdo byla oběť represe? Proč se dostala do gulagu? Atd.

Tip: Pamětníkům není vždy úplně dobře rozumět (slabý hlas, přízvuk). Proto je dobré vždy nechat současně běžet i titulky.

Tip: Pokud nemáte ve škole tablety, ale je možné využívat telefony, můžete požádat žáky, aby pro sledování příběhů vámi vybraných pamětníků používali vlastní telefony. Všechny příběhy jsou snadno dostupné přes stránky našeho projektu na [Vimeo](https://www.vimeo.com).

Tip: Ověřte, že žáci příběhu porozuměli. Stačí, když v průběhu sledování nebo na konci videa položíte několik ověřovacích otázek: Kdo je člověk, který k nám mluví? Kdo byla oběť represe? Proč se dostala do gulagu? Atd.

Tip: Pokud žáky znáte delší dobu, můžete vyzkoušet experiment. Požádejte žáky, aby se rozpomenuli na nějakou důležitou událost ze života školy, kterou si nejspíš budou všichni pamatovat (např. první školní den, významná exkurze apod.). A poté se jich zeptejte např. „Jak byl ten den oblečen apod.“, „Jakou barvu měl autobus“, „Kdo seděl v první řadě.“ apod. Odpovědi mohou žáci opět napsat na lístečky a ukázat, případně říci přímo. S největší pravděpodobností se budou mírně lišit. Tuto ukázkou můžete použít jako demonstraci toho, že člověk nemusí lhát, nicméně jeho či její vzpomínky se mohou v detailech lišit od toho, jak si událost pamatuje někdo druhý. Je to dáno tím, jak funguje lidská paměť. A proto je dobré výpověď pamětníka ověřit či doplnit o informace z dalších zdrojů. Pamětník nám zkrátka může posloužit jako jeden zdroj poznání minulosti, ale neměl by být jediný.

Tip: Kromě sledování příběhů jednoho pamětníka můžete také zvolit variantu, kdy rozdělíte třídu na skupiny a každé skupině přidělíte jiného pamětníka.

Viz metodika ZÁKLADNÍ FAKTA A SROVNÁNÍ PŘÍBĚHŮ NĚKOLIKA PAMĚTNÍKŮ. Počítejte ovšem s potřebou navýšení času.

Aktivita: Badatelský deník

Popis:

CO UDĚLAT PŘED HODINOU:

- Vytiskněte si badatelské deníky. Doporučujeme 1 deník na 2–3 žáky.
- Prohlédněte si badatelský deník, vyzkoušejte si jednotlivé stránky označené ikonou rozšířené reality AR. Rozumíte jim? Je vám vše jasné? Pokud ne, podívejte se na vysvětlující video.
- Ověřte, že máte k dispozici dostatek tabletů/mobilů, že jsou nabitě a funkční. Doporučujeme 1 tablet na 3–6 žáků.
- Nainstalujte si do všech tabletů aplikaci Gulag XR dostupnou z Google Play Store.
- Pokud jako škola umožníte žákům pracovat na svých mobilech, zajistěte předem žákovský přístup na školní wifí a nenuťte žáky využívat vlastní tarif pro stahování dat. Zde jsou základní pravidla pro použití metody BYOD (Bring Your Own Device):

1. Stanovte jasná pravidla používání zařízení během výuky. Například kdy je mohou používat a na co. Dohlédněte na jejich dodržování.
2. Zajistěte rovný přístup ke vzdělávání. Ne všichni žáci mají vlastní moderní zařízení. Pro tyto žáky připravte alternativu. Případně dle sociální situace ve vaší škole tuto metodu nepoužívejte!
3. Myslete na bezpečnost. Poučte žáky o bezpečném používání zařízení a sdílení dat. Dbejte na ochranu soukromí žáků. Předpokládá se, že žáci budou zařízení sdílet. Nemůže se žák A dostat k citlivým zprávám žáka B?
  - Připravte si záložní plán pro případ technických problémů s fungováním zařízení.

POSTUP PŘI VÝUCE:

1. Vysvětlíte žákům cíl a průběh aktivity. Například: vyzkoušíte si práci skutečného badatele. Tato aktivita vychází ze skutečných událostí a zkušeností výzkumníků z projektu Gulag XR z doby, kdy se sami vypravili do Ruska zkoumat pozůstatky bývalých lágrů. Příběh výzkumníka můžete sledovat na levé straně deníku, kde je v komiksově zkratce popsán příběh skutečného člověka – Štěpána a jeho přátel. Na pravé straně jsou pak záznamy z jeho deníku. Tato strana také funguje jako spouštěč rozšířené reality. Stačí si otevřít v tabletu či mobilu aplikaci Gulag XR, namířit na stránku kamery zařízení a spustí se vám rozšířená realita, která vám pomůže zodpovědět badatelské otázky uvedené na dané straně. Do deníku, případně na papír si můžete psát poznámky. Budete rozděleni do skupin a každá skupina bude pracovat samostatně svým tempem. Každá skupina si vybere jednoho mluvčího, který na konci hodiny bude prezentovat výsledky výzkumu ostatním skupinám. Každá skupina má přidělená čísla stran deníku, které má prozkoumat. Některé stránky jsou společné pro všechny skupiny, některé jen pro jednu skupinu.
2. Předtím, než rozdělíte žáky do skupin a rozdáte jim zařízení, ukažte všem názorně, jak aplikace funguje a kde jsou uvedena čísla stran, kterých se skupina má držet.
3. Rozdělte žáky tak, aby vzniklo 6 skupin. Ideální je, když skupina není menší než 2 a není větší než 5 žáků. Pokud by žáků bylo málo, je možné rozdělit žáky například pouze do 5 skupin a jedno téma z badatelského deníku vynechat.
4. Rozdejte žákům zařízení a ujistěte se, že všechny skupiny rozumí zadání a technika funguje.
5. Práce ve skupinách – žáci pracují dle zadání v badatelském deníku, vypracovávají hypotézy a hledají odpovědi. Učitel dohlíží, pomáhá řešit problémy, ale nezodpovídá badatelské otázky místo žáků – to je jejich práce a smysl celé aktivity.
6. Hlídejte čas a informujte průběžně žáky, kolik času jim ještě zbývá.

Komentáře a tipy

Tip: Pokud jste si jako evokační aktivitu vybrali V-CH-D (vím-chci se dozvědět-dozvěděl jsem se), je dobré ji využít i zde pro formulaci sloupce „Dozvěděl jsem se.“ Viz samostatná metodika „Evokace“.

Tip: Důležitou součástí této hodiny je spolupráce a komunikace. V průběhu hodiny si všimněte, co se děje ve skupinách. V reflexi pak můžete položit i otázky na spolupráci a komunikaci, případně ocenit momenty, kterých jste si všimli. Může se stát, že například některá skupina nebyla příliš úspěšná ve vlastním historickém bádání, ale třeba příkladně komunikovala, spolupracovala, pomáhala vám s řešením technických problémů, dokázala si dobře rozdělit práci, udělala velký pokrok oproti stavu znalostí na počátku apod. To vše jsou velmi zásadní aspekty výuky, možná i důležitější než samotná historická materie.

Měli by mít alespoň 5 minut na to, aby společně prodiskutovali, kdo bude prezentovat závěry výzkumu a co bude chtít skupina sdělit ostatním.

7. Prezentace – každá skupina stručně shrne postup a výsledky svého šetření. Pokud vaše třída není zvyklá na tento způsob práce, je dobré si předtím vytvořit pravidla toho, co chceme, aby se při prezentaci dělo. Stačí několik základních pravidel, například:

- Mluvčí se představí a řekne, za kterou skupinu bude prezentovat.
- Mluvčí stručně shrne téma, cíl a postup práce své skupiny.
- Prezentace by měla trvat maximálně 5 minut, aby se vystřídal všechny skupiny.
- Ostatní poslouchají pozorně, nechají mluvčího domluvit a nekomentují prezentaci předčasně.
- Po prezentaci je prostor pro 1–2 doplňující otázky pro objasnění nebo prohloubení tématu. Otázky musí být věcné.
- Po prezentaci následuje krátké shrnutí a poděkování mluvčímu.
- Všichni respektují odlišné názory a způsoby práce ostatních skupin. Nehodnotíme, kdo byl „nejlepší“.
- Učitel moderuje prezentace a dbá na dodržování pravidel. Oceňuje kvalitní práci skupin. Vždy je ale lepší, když si tato pravidla vytvoří třída, než když je autoritativně nastavíte vy jako učitel.

FÁZE 5 / 5–20 minut

Aktivita: Reflexe

Popis:

Reflexe na konci hodiny o sovětských represích je důležitá, protože žákům pomůže lépe strukturovat a zažít si získané poznatky o fungování totalitního systému. Donutí je shrnout si hlavní fakta i osudy konkrétních lidí. Zároveň je nutí zamyslet se nad dopadem existence gulagů na jednotlivce i celou společnost a propojit tyto události se současností. Žáci si tak mohou uvědomit hodnotu lidských práv a svobod. Mají prostor vyjádřit vlastní postoje k tématu a položit doplňující otázky. Vy jako učitel/ka získáte zpětnou vazbu o porozumění látce.

Zde jsou tipy, jak na reflexi:

- Pokud jste pracovali ve fázi evokace s myšlenkovou mapou, využijte ji. Nechte žáky do myšlenkové mapy doplnit jinou barvou 5 klíčových slov, která jim utkvěla z hodiny. Následně diskutujte, proč vybrali právě tato slova a jak se prohloubila míra jejich poznání sovětských represí oproti situaci před 40 minutami.
- Pokud jste pracovali v rámci evokace s otázkou „Proč bychom se vůbec o sovětských represích měli učit?“, pak ji položte znovu a požádejte několik žáků, aby reflektovali svůj posun.
- Položte 3 otevřené otázky: Co nového jste se dozvěděli? Jak na vás zapůsobil příběh pamětníka? Informace, které jste zjistili v badatelském deníku? Jaké otázky téma vyvolalo? Dobré je také zmínit tři otázky, které měly žáci formulovat na konci badatelského deníku. Nechte stručně reflektovat ústně či na papír.
- Na tabuli napište „Nejdůležitější poznatky“ a „Otázky k zamyšlení“. Vyzvěte žáky, aby volně doplňovali nápady. Nakonec shrňte a okomentujte příspěvky.
- Zeptejte se na 1–2 věci, které žáky nejvíce zaujaly, a 1–2 otázky, které je napadly. Nechte prostor pro sdílení.
- Anonymní reflexe na papírek – 1 věc, která mě zaujala + 1 otázka k tématu. Kdo chce, může sdílet, kdo nechce, může nalepit na flipchart nebo tabuli.
- Požádejte žáky ve dvojicích nebo menších skupinkách, aby společně vytvořili návrh krátkého textu o sovětských represích, který by se mohl objevit v nově připravované výstavě o Gulagu (podobný úkol měli žáci v badatelském deníku, proto je možné zde na něj navázat).

Komentáře a tipy

Tip: Pokud jste si jako evokační aktivitu vybrali V-CH-D (vím-chci se dozvědět-dozvěděl jsem se), je dobré ji využít i zde pro formulaci sloupce „Dozvěděl jsem se.“ Viz samostatná metodika „Evokace“.

Tip: Důležitou součástí této hodiny je spolupráce a komunikace. V průběhu hodiny si všimněte, co se děje ve skupinách. V reflexi pak můžete položit i otázky na spolupráci a komunikaci, případně ocenit momenty, kterých jste si všimli. Může se stát, že například některá skupina nebyla příliš úspěšná ve vlastním historickém bádání, ale třeba příkladně komunikovala, spolupracovala, pomáhala vám s řešením technických problémů, dokázala si dobře rozdělit práci, udělala velký pokrok oproti stavu znalostí na počátku apod. To vše jsou velmi zásadní aspekty výuky, možná i důležitější než samotná historická matérie.

Pokud máte čas a jste na to zvyklí, můžete vyslovit otázky, např.:

- Co mi tato hodina dala?
- Za co bych chtěl pochválit kohokoli v této místnosti (včetně sebe)?
- Co podle mě zapříčinilo takové zlo?
- Je téma Gulagu ještě dnes důležité?
- Co by se dalo udělat pro uctění obětí represí?
- Co můžu udělat já, aby se něco podobného neopakovalo?

Vyzvěte žáky, aby se pohodlně usadili v kruhu. Počkejte, až se ztiší, a vezměte si „mluvící kámen“. Mluvící kámen znamená, že mluvit může jenom ten, kdo má daný předmět v ruce. Mluví stručně a pouze k věci. Stručně zrekapitulujte jednotlivé části dnešní hodiny. Požádejte žáky, aby se (kdo chce) vyjádřili k otázkám či sdělili ostatním cokoli, co považují za důležité a co se váže k tématu. Kdo nechce mluvit, předá kamínek dál a nebude k tomu nikým nucen.

HODNOCENÍ

Kriteriální hodnocení žákovského pokroku je při výuce (nejen) o sovětských represích důležité, protože umožňuje učiteli lépe diagnostikovat úroveň porozumění žáků klíčovým faktům, rozvoj jejich historického myšlení a postojů k etickým hodnotám. Reflexe naplnění kritérií také poskytuje zpětnou vazbu pro další výuku. Věříme, že máte nastaven svůj vlastní systém hodnocení odpovídající vašim cílům. Zde uvádíme námět, jak je možné například nastavit systém hodnocení včetně možných příkladů žákovských odpovědí. Předpokládáme tři úrovně zvládnutí tématu.

ZÁKLADNÍ ÚROVEŇ

Popis kritérií:

Žák dokáže uvést pouze základní fakta o fungování gulagů. Pouze velmi rámcově je zařadí do historického období existence SSSR. Uvede stručný příběh konkrétního vězně. Vztah příčin a důsledků vnímá povrchně. Neprojevuje výraznější zájem o problematiku porušování lidských práv a demokratických hodnot. Žák nedokáže formulovat výzkumnou otázku (například proč vězni neutíkali) či jenom velmi vágně. Při práci s otázkami v badatelském deníku žák není schopen přinášet vlastní hypotézy. Pokus o verifikaci je minimální, žák čeká na to, co mu řekne učitel nebo ostatní ve skupině.

Příklad projevu žáka:

„Gulagy byly v Rusku, protože tam byl Stalin a nutil lidi tvrdě pracovat. Pan Novák tam byl uvězněn.“

STŘEDNÍ ÚROVEŇ

Popis kritérií:

Žák umí popsat fungování gulagů, časově je zařadit do období stalinismu a je schopen rozlišovat mezi několika druhy represí. Analyzuje konkrétní příběh vězně. Dokáže popsat několik příčin a důsledků represí. Diskutuje o problematice a pokládá otázky. Projevuje částečné pochopení pro hodnoty demokracie a lidských práv. Žák dokáže formulovat výzkumnou otázku (např. Jaké byly hlavní důvody, proč vězni z gulagů téměř neunikali?), i když ne zcela přesně. Při práci s otázkami v badatelském deníku se pokouší vymýšlet vlastní hypotézy, ale potřebuje v tom vést. Verifikace hypotéz je povrchnější, opírá se spíše o obecné domněnky, nikoliv o dostupné zdroje.

Příklad projevu žáka:

„Vězni v gulazích pracovali v nelidských podmínkách. Nejhorší to bylo za vlády Stalina. Pan Novák byl vězněn na základě vykonstruovaného obvinění. Myslím, že to bylo nespravedlivé. Není to porušování lidských práv?“

VYSOKÁ ÚROVEŇ

Popis kritérií:

Žák dokáže detailně popsat fungování gulagů, rozlišuje mezi různými druhy represí. Dokáže vysvětlit historické souvislosti jejich vzniku a vývoje, včetně příčin a důsledků. Popíše, jak se represe měnily v čase. Analyzuje konkrétní osudy vězňů a reflektuje je z etického hlediska. Aktivně diskutuje o tématech demokracie, svobody a lidských práv. Žák dokáže formulovat jasnou, konkrétní a dobře definovanou výzkumnou otázku vztahující se

k zadanému tématu (např. Jaké konkrétní faktory zapříčinily, že útky vězňů z gulagů byly vzácné?). Aktivně vytváří vlastní hypotézy při práci s badatelským deníkem. Při verifikaci hypotéz se snaží opírat o dostupné prameny, nikoliv jen vlastní domněnky. Případně nabízí možnosti, jak by se daly hypotézy ověřit. Žák prokazuje schopnost hlubší analýzy a kritického myšlení.

Příklad projevu žáka:

„Gulagy byly tábory v Sovětském svazu, kam posílali lidi na nucené práce. Začaly vznikat po revoluci, když se komunisti dostali k moci. Nejdřív šlo hlavně o jejich odpůrce, ale pak za Stalina se to rozšířilo a mohl tam skončit kdokoliv, kdo se jim nelíbil nebo s nimi nesouhlasil. V době, kdy probíhala kolektivizace a budování továren ve 30. letech, zavírali spoustu lidí. Museli tam dělat těžkou a nebezpečnou dřinu, často někde na Sibiři nebo při stavbě továren. Hodně jich tam umřelo.

Jedním z vězňů byl pan Novák, obyčejný dělník a dokonce komunista. Zatkli ho a obvinili, že je vyzvědač, i když to nebyla pravda. Strávil pět let v pracovním táboře na Sibiři, kde onemocněl tuberkulózou. Když ho pustili, už nemohl normálně pracovat a živil se, jak se dalo. Jeho příběh ukazuje, jak celý ten režim porušoval lidská práva a ničil lidem životy. Z morálního hlediska je to hrozné. Proto je důležité bránit demokracii a svobodu, aby se takové věci už nestaly.“

Protože se tato aktivita zaměřuje i na spolupráci a prezentaci, zde nabízíme možná kritéria hodnocení těchto aspektů. Je důležité mít na paměti, že žák, který se např. v kognitivní oblasti pohybuje na vysoké úrovni, může být v kategorii spolupráce na nízké úrovni apod.

● ZÁKLADNÍ ÚROVEŇ

Při práci ve skupině se zapojuje minimálně. Při prezentaci dokáže uvést jen některá zjištění své skupiny.

● STŘEDNÍ ÚROVEŇ

Aktivně spolupracuje ve skupině. Při prezentaci shrne hlavní poznatky a postup práce.

● VYSOKÁ ÚROVEŇ

Je aktivním členem skupiny, pomáhá ostatním. Prezentuje jasně a výstižně výsledky práce. Klade doplňující otázky.